„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом петком недељом, на целом табаку, а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у сребру).
на годину 35 дин. на пола године $17^1/_2$ дин.
на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг плаћа се по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад у дунавској улици.

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 132. У Новоме Саду у среду 27. августа (8. септембра) 1880. ГОДИНА XV.

ПОЉАЦИ И ПОЉСКА.

△ Кад се посмотре појаве, што се у западној и средњој Европи показују, то ће се онда лакше разумети, што се источне размирице у рукама дипломације тико развлаче. Изгледа, да решење ти размирица није главно, него да се протезањем ти размирица и расправа о њима хоће да добије времена за ново гру ирање велесила и за спрему за европски рат.

За војничким светковинама француским у Паризу и Шербургу сљедовала је у Немачкој светковина десетогодишњице победе на Седану над Француском. Говор Гамбетин нашао је одјека у речима немачког цара. За састанком владаоца средње Европе сљедују састанци државника и то с једне стране аустријског и немачког — Хајмерла и Бизмарка — с друге стране руског, британског и француског — Горчакова, Гледстона и Гамбете. Таке су појаве увек предодиле великим догађајима. Средња Европа вата се сад и за сламку — за Италију и нада се да ће због Туниса од Француске одтући, и за коалицију средње Европе задобити, што је невероватно.

У сред ти појава паде и пут нашег владаоца у Галицију, или боље рећи у „Малу Пољску“ — у Кракову.

Овоме путу дадоше неки, нарочито бечко-пештански листови не само унутрашњи политични, него и спољашњи међународни значај, особито са обзиром на обнову краљ. дворца у Кракови и на неке поједетичне изразе са стране пољски говорника приликом дочека и поздрава.

Већ су гдекоји пут тај доводили у паралелу са путем у Далмацију и назрели су нову Босну-Херцеговину на северу. „Пест. Лојд“ већ сањаше о „пољској круни.“

У „бечким општ. новинама“ наилазимо на разговор са пољским кнезом Сапијехом, који се изјаснио: да пут апсолутно нема никакво друго значење, него само посету једне области. Но у тој оцени мора се нешто одбити и на „резервисање“, које државницима пристоји и неће се погрешити, ако се путу у Галицију даде значај подобан ономе, што га је имао пут у Ческу, односно у Праг, да се т. ј. „urbi et orbi“, Славенима у Аустрији и околном свету покаже: да се иде и — на задовољење Славена у Аустрији. Да је то у свези са источном политиком, наиме са Босном-Херцеговином, а и са даљим догађајима на истоку, о томе неће бити сумње. Да ли је пак у свези и са будућом политиком спрам Русије, то зависи од даљег развитка догађаја на истоку, и у — самој Европи.

Нема сумње, да у овој монархији има странака, шта више и племена, којима је приметна жеља, да се западна, или бар средња Европа завади с Русијом, и којима је цел: да нарочито Аустро-Угарску доведу у сукоб са Русијом. Они и улогу Аустро-Угарске у томе сматрају, и кад би Аустро-Угарска тај позив успешно свршила, онда би за њи и Аустрија, бар у овоме облику, свршила улогу. Сву постојећу снагу монархије у горњу цел заложити — била би мета. Исте странке и племена, колико би иначе Славене и с ове и с оне стране Литаве радо уз зид притискивали, ипак би жељни били, да и западне, католичке Славене, задобију за ту мисао, за коју држе, да је свима Пољацима у крви, па би за ту цену — међутим — вољни били, западним Славенимаза време и — повладити.

Ти сада ликују.

„П. Лојд“ и у томе предњачи. У свом броју од 5. септ. п. р. има чланак, у ком просу и опет јед свој на Русију, па узгред и на — Гледстона. Гледстону предочава Галицију, и пребацује Ирску — као да није баш Гледстон био, који је ово дана предложио законску основу за олакшицу у Ирској, коју је основу баш Биконсфијелд са својим пријатељима у горњој кући срушио. „П. Лојд“ назива пољски народ „Нијобом народа“, као да нису за време Пољске малоруска племена у Пољској, па и сами — тежачки Пољаци били Нијобе. А како је са данашњим млогобројнијим Малорусима у Галицији — Владимирији? како је са немађ. племенима? Је су ли и Славени у Аустрији, а особито Чеси и Словенци већ пропевали? Како ли је напоследку са Босном — Херцеговином, којој се гласа нечује?

Ако је кога разжаљевала судбина „Пољске Нијобе“ то смо ми. Ми смо унаточ предрасудама, или верозаконским симпатијама свога народа у руско-пољском рату од год. 1863. приклињали старију најмоћнију славенску браћу Велико-Русе, да Пољски народ у Русији задовоље, особито како је био показивао, да се приклања Русији, и руском народу. Наполеон и „П. Лојдова“ браћа наведоше и опет Пољаке на устанак, и — оставише га. И опет подизасмо ми глас свој за пољски народ. И од пре то учинисмо.

И сад и опет то чинимо, баш на очигледи у наточ „П. Лојдовима“ назорима и злусретним жељама, јер њему није толико до среће Пољака, колико до пораза и ослабленја Русије, и до тога, да се Пољска на тај начин, под таким ауспицијама ослободи: да је поплави Израиљ, кога је онде и онако доста.

Руска Пољска је колико „Нијоба“ пољска, толико и још више: Ахилова пета за Русију, за руски народ. Као што је од деобе Пољске Русија млого починала, али мало дочињала, тако ће и одсад рамати, док год у своме крилу не реши пољско питање. Ово је камен спотицања за Русију и узнутра и споља. Сам руски народ неможе да због Пољске напред крочи — њему се ни с тога не дају слободније установе. Споља се алијансија са Француском, и са другим слободоумнијим народима спотиче о „скамењену пољску Нијобу“.

Да Русија реши своје пољско питање повољно и задовољно, од једанпут би се у Европи, и то на сталној основини преокренуо течај светске политике. Русија би могла учинити, да би Албедински Зиблијскиваћу могао још поносније одговорити. Толико, колико Пољаци — али не и Русини — у Галицији имају, и још много више, може и Русија, без икаквог уштрба за свој народ, и своју моћ, дати Пољацима у Русији, који су и за време руско-турског рата показали, да нису они стари „за сваку цену“ непријатељи Русији, и да би се не само у погледу простора, него и иначе са мањим задовољили, јер ји је судбина Пољака у Пруској, и позната тежња Немачке према Славенима у обште, а онима у Аустрији особено, научила, да се у жељама и тежњама умере.

Повољно решење пољског питања у Русији разчистило би земљиште и источнославенском питању.

С тога и овом приликом довикујемо правој славенској Русији, руском народу, руским државницима: оживите вашу „пољску Нијобу“, па би пре оживиле, и проговориле и остале — Нијобе.

ШТА ДА СЕ РАДИ?

Садање абнормално стање у нашој православној цркви толико је већ окупирало умље сваког православног Србина, који разбира за народне потребе, да само о томе мисли шта да се ради да томе једном краја буде.

И ја, и као свештеник, и као заступник народа и као војник, који је већ ислужио прву капитулацију у војсци, која стоји вазда на мегдану за права народа српског, и који сам се после дванајест година те теретне и опасне службе уписао као прост добровољац у млађе коло бораца за напредак народа српског, држим и да сам дужан и да права имам да отворено кажем шта ја мислим да ваља радити, да се једном у црквено-народном питању нашем у ред дође.

Да бих то могао учинити, морам најпре изаћи на среду са оним, шта је, по моме мишлењу, криво, те смо дотерали до овог на чему смо данас.

Ту кривицу нађемо у констелацији прошлога сабора. Бадава тајити оно што постоји. Воли се рећи, да је на прошломе саборском заседању била само једна странка народна, али тако није. Било је управо три странке.

Једна, која је за тим ишла, да се од освојеног терена ни стопа неуступа, него још даље маша.

Друга, која је стала била на косу равницу (schiefe Ebene) попуштања, и

Трећа, која је била за табулу разу, да се аутономији главе дође.

Прва, у којој сам и сам био, била је по броју ако не увек по резултату гласања заиста најјача; али како у њој не беше људи, чија су имена велика у народу, не беше људи, који би имали довољно спреме, да могу бити вође у тако огромном делу, као што је уређење црквено-школских одношаја једнога народа, јер прваци те странке беху тек dii minores gentium: то иста странка, ако и није капитулирала пред другом, није могла учинити да сабор као такав буде израз њене тенденције; добром вољом и издржљивошћу својом ипак спасла је кардинална права народне аутономије избор председника и пароха. Да је уз ову ст анку пристао један само од капацитета, као што су Суботић, Полит и Максимовић, ова би странка и бројем јако порасла, доминирала би сабором, имала би на пољу огромну масу народа, која није за попуштање, уза се, и што је најважније на те „непомирљиве“ не би се смело ни с које стране тако ударати као па помирљиве, за које се каже: кад ту отрпели то отрпеће и ово.

У странци овој били су скоро сви заступници из Горње Крајине, људи отворене душе, и њима равни из осталих крајева, управо то беше демократија српска.

У другој странци беху већином важни људи из народа, капацитети, вође на дотадањим саборима, људи са врхова, који су имали прилике припремити се за посао, кога су се латили; али, који су погрешили у томе, што су имали вере у онима, према којима увек су се у двојем преварили, у томе што су држали да знаду шта епископат мисли и шта влада мисли.

Странка, којој сам ја припадао држала је, да борба за опстанак аутономије још није свршена, а ова друга странка била је тога уверења, да је аутономија обезбеђена и да се не ради више за организацију него за администрацију.

У конференцији, на којој се радило о томе да се уреди дисциплина страначка, да се даде неки стабилитет констелацији саборској, те се позивала странка, којој сам ја припадао, да се окане опозиције према овој другој странци, доказивањем да нема више места опозицији, питао сам ја какву гаранцију ми имамо, да ће ако ми попустимо, та друга странка заиста извести оно што је засновала, пошто независи то само од ње, него и од епископа, па и од владе?

На то ми је један од референата саборски најверзиратији човек у свима пословима саборским, одговорио, да кад три тако еминентна члана синода, као што је св. патријарх са још два епископа за што се ангажују, да ће то и код синода извести, а кад је сабор са синодом у чему сложан, онда влада нема куда. Треба, вели, владу изоловати, епископат од ње оцепити.

Ја сам тада према натурелу своме мало драстичним речма одговорио, да се ми немамо ни поред највећег попуштања нашег ничему од синода надати и имао сам и тада а имам и сада право. Тога мишљења била је читава моја странка.

Чланови синода седели су забадава више недеља у Карловцима, знали су за рад саборски, знали су за све оне предмете за које се иште, да и они своју реч кажу, и они су са изговором на неке формалности дочекали да сабору крај дође, и да се не би чланови, који су веровали у добру вољу епископата изиграли, нашли су мене од опозиције, да ја за њих вадим кестење из ватре, да инерпелујем уз мотивацију, која осуђује влалање епископата, зашто се није синод састао и претресао предмете, који се без њихова вота немогу круни на потврду поднети, чиме се задржава остали рад саборски и што је јамачно и сада један од узрока зашто се сабор не сазива. Ја сам то онда учинио за љубав општој ствари; али и од тога не би хасне. И у последњем часу могао се синод састати и свој посао свршити, да је било добре воље и искрености; али то је она грдна погрешка странке, којој је на сабору превага дата, што је заборавила на традицију нашег епископата, што није узела у обзир извор постанка и опстанка његова. Мислило се само је опасан аутономији владика Анђелић, а није се веровало или бар није се имало куражи веровати, да су нам исто тако опасне и све (? У.) друге владике па и св. патријарх као и владика Анђелић. Ја сам то и на сабору јавно исповедао, ја сам то и доказао понашањем свију наших владика према познатој министровој наредби да се св. Иштван и у нашој цркви слави. Епископат је наш према онима на висини до поруге понизан и попустљив а према народу доле охол и непомирљив, свој non possumus само онда истиче када треба што народу попустити, према народу доле канони су му светиња а према онима горе и према себи не.

Да није тако ствари наше заиста друкчије би стојале. И сада да су владике пријатељи аутономији друкчији би био одзив народа на позив новосадске општине. Кад владика Анђелић сме јавно радити против санкционисане аутономије, зашто да они други несмеду тајно радити за аутономију. Има стотину путева, којим владика један може упливисати на дела појединих црквених општина. Та кад владика Анђелић сам може толико да успева (? У.), против аутономије зашто да њих тозико неизраде што за аугономију. Нека мисли шта ко хоће, ја кажем, и да Бог да, да се варам, да све владике једва чекају да садањи администратор митрополије начини табулу разу од аутономије, и то је заједно са неким протама и свештеницима та трећа странка на сабору, која ћути па вреба.

Шта ту друго и много треба. Епископат, Синод има велику снагу у рукама својим, да хоће могао би брзо преломити ово садање стање у нашој цркви.

Вели се, да је дело, које је учинио садањи администратор митрополије против канона. За доказ томе наводи се аукторитет, који је умро, наводи се мишљење листова из стране земље, наводи се друкчији поступак самога владике Анђелића у сличној ствари; али све то није меродавно. Синод је томе компетентан. (?! У.) Зашто св. патријарх, кад је остао поглавица цркве in spiritualibus не сазове св. Синод, па овај нека изрече пресуду, је ли закон повређен или не, те нека кривца осуди и казни.

Још би се могло изискати мишљење осталих синода православних. (? У.) То се практиковало више пута. Синод сваки замењује сабор обласне цркве. (? У.) Вотум већине истих узима се као суд васеленског сабора, (?! У.) и томе се сваки православан а камо ли епископ покорити мора. Неће ли долази екскомуникација.

Дакле пре свега нека се сазове синод. Када се састане могао би претрести и предмете саборске за које се иште његово мишљење.

Синоду, епископату је сада последња прилика да поврати у народу изгубљено поверење. Видећемо да ли му је стало до тог.

Друго је питање шта народ треба да ради неосврћући се на оно шта треба синод да чини.

Народ, докле саборска периода траје, има своје заступнике и ти треба да се крену.

Незна се још шта ви заступници о овом садањем стању мисле. Када би се огромна већина истих у једном правцу изјавила то не би могло остати без уплива на меродавно место. Саборски заступници већином су се досад пасивно владали.

Шта ја мислим да је узрок томе доцније ћу казати, сада констатујем то што рекох, а доказ је томе то што је на сабору било бар 60 заступника, који у главноме припадају народној странци, и нада је дошло да се народ кроз своје општине изјави о садањој промени у патријавшији, требало је бар свако оно место у коме живи овај или онај заступник дакле бар 60 општина да сложно повичу: повреда и увреда. Али сваки заступник заступа најмање десетак општина. Од тих да је трећина устала било би на 200 општина. Како би то импоновало. Овако једна по једна затеже се као да сумња (?! У.) да добро ради. Заиста слабоме и спороме одзиву народсикриви су сами посланици са немара свога. А од куд је тај немар. Ево шта ја о томе мислим.

У странци, која је сабором владала већином су старији људи, људи на високим позицијама. То није елменат за агитацију. Опо-

зиција пак, у којој је највише младости, (? У.) дакле (?! У.) живости, енергије и свезе с народом доживила је, да се оно збило што је она прорицала. Доказало се да је она имала право, да је њено владање било коректно, па ко и свака опозиција пушта да се владајућа странка још већма бламира, (?! У.) припремајући тиме себи бољи и шири терен. Заиста да се нов избор посланика одреди, да би умерењаци сада или сасвим изостали или тек спорадично у сабор ушли.

Маса народа није одобравала рад умерењака. Она је инстинктивно знала, да то неводи цели. Она зна, да се у овим крајевима нашем народу даје само онда кад се мора. Привилегије су наше ..... нашим добивене а миром нашим изгубљене. Но оставићу то на страну. Сада није доба рекриминацијама, заједничко је добро у опасности и опозиција саборска и маса народа треба да се крене, ваља се показати да смо живи, па ником не ће на ум пасти да нам опело поји. Није сада питање ко ће напред, него ко ће на посао.

Нека дакле матадори саборски договоре се између себе, нака одреде дан и место за конференцију саборских заступника, нека означе предмет већању, па нека позову све чланове сабора да дођу на конференцију. Који неби са даљине никако доћи могли нека пошљу изјаву да пристају на закључак већине, те да се и у име њихово ради. Свакојако коме је иоле могуће неби требао да изостане. Ово је позив на Косово (! У.) црквено. На конференцији ваљало би доконати, да се изашље једна депутација влади, која би имала отворено рећи, да је доста већ са народом српским збијано шале, да је време већ, да је са њиме тако очухински непоступа, и ако не више, што је заиста заслужио, а оно да му се чини онолико, колико се једноверноме народу романском чини, не буде ли од тога успеха, онда нека се још код светле крупе помоћи тражи, па ако и ту ништа се недобије, онда нека сви заступници народне странкке положе мандате, а народ сам нека ради шта га Бог и његова добра или зла срећа учи. (Ми ћемо донети примедбе на овај чланак. У.)

У Петровом селу 20. Августа 1880.

Панта Поповић
парох и заступник вароши Новога Сада и округа паланачког.

Политички преглед.

Као што „Обзор“ јавља, 22. авг. конституисао се **клуб „неодвисне народне странке“**, изабравши Ивана Кукљевића-Сакцинског за председника, дра Косту Вујновића и Јос. Беруту за потпредседнике, дра Врбанића и дра Марјановића за тајнике.

О састанку Хајмерла с Бисмарком проносе се свакојаки гласови и конјектуре. Но то је извесно, јављају из Берлина „Беч. оп. нов.“, да су се оба државника састала, што озбиљност ситуације у опште налаже, да се поразгов ре о заједничким интересима и о чувању истих. У једно тај састанак узимају као знак, који показује, да су аустријсно-немачки одношаји пријатељски.

По ономе, што се данас из Арбаније јавља, изгледа, као да се решење **црногорског питања** окреће на боље. Веле људи, да у Улцињу нема више од 400 до 500 Арбанаса, а у околини свега ако има њих до 1000, који су вољни одупрети се свакој сили, која би их хтела довести под власт црногорску. Остатак се разишао које куд, већим делом у Призрен. Осим тога кнез Пренк Биб-Дода изјавио је Риза-паши, да се он и његови људи не ће противити предаји Улциња. Тек догађаји треба да посведоче истину те вести. Што дакле има више изгледа, да ће се црногорско питање мирним начином решити, то у сила све више опала воља за демонстрацију флоте. Силе све једнако још воде преговоре о напутцима, што ће их дати заповеднику комбиноване флоте, а док то буде готово, дотле може и најважније силе проћи ваља за демонстрацију.

„Нов. врем.“ има подужи чланак, у ком изражава тврду наду, да ће проћи на лихо сви покушаји дипломатије, што смерају, да **словенске народе на Балкану** одврате од пута, који води моралном сједињењу с Русијом. Одговарајући на замерку, што је била рекла, да руски листови хладнокрвно прате словенске интересе. „Нов. врем.“ вели, да балкански народи треба да се самостално развијају, а у њих је на послетку толико животне снаге, да нико не треба да се меша у њихове послове. На балканском полуотоку има још много не решених питања, вели руски лист, али узрок треба им тражити на западу. С тога и он сам чешће говори о западу, него ли о Србији, Бугарској и Грчкој. Поступак сила у Турској, вели, у једно је мерило за њихове међусобне одношаје, дакле за укупну јевропску политику. Р тога становишти, вели, предстојећа демонстрација бродовља приказаће више раздељење сила на две гомиле, него ли јевропску коалицију. То се раздељење сваком приликом показује, а показиваће се и у будуће. На једној ће страни бити Енглеска, Француска и Италија, а на другој Немачка и Аустрија. Положај Русије истом је листу врло повољан, а њезина дипломатска задаћа најзахвалнија од свију. Русија ће чекати, завршује чланак, знајући, да има место сумњиве коалиције сигурну ресерву сродних сила.

Петроградски лист „Страна“ јавља, да је пре своје две недеље дана полиција ушла у граг, где покушавају, да **поткопају насип московско-курске железнице** баш на оном истом месту, где је пре годину дана био поткопан. „Страна“ наглашује, да је та вест скроз истинита. Полицијском чиновнику падне у делу вароши крај железнине у дому неког Рогског, у ком су три не позната човека становала, у очи дубока ископана рупа. На питање, шта ће бити од оте рупе, добије полицај одговор, да копају подрум. Полицај јави то својој вишој власти, а ова одмах нареди, да све становнике из оне куће позатварају. Но међу тим три непознанца већ беше дотле нестало. Кад је полиција рупу боље разгледала, нашла је, да су хтели под железнички насип да ударе лагум.

Бугарски кнез Александар примио је, као што „Пол. Кор.“ из Рушчука јављају, 11. ов. мес. у Варни **депутацију мађедонаца** и рекао јој, како му је мило, што су се мађедонци, с којима је досле мађешки поступано, прво на њ с молбом обратили; јер имајући на уму своју свету дужност, истинито им обећава, да ће се латити сваког допуштеног средства, да по својим силама учини нешто за ослобођење мађедонске браће.

У изјави, коју су **француске конгрегације** предале министру Фресинету, изјављују сви предстојници и предстојнице, осим јежовита, своје високо поштовање и покорност у погледу нових установа у земљи, одричући се сваког духа опозиције против републиканске владе и уверавајући, ако и нису молиле за дозволу, да остану у Француској, да се то и пак не сме тумачити као политичка антипатија. Конгрегације нису имале на уму, да се стављају у опреку са закони, живећи и на даље под владом, која је заједничка свим грађанима. На послетку уверавају, да не стоје у савезу ни с каковом политичком организацијом и одбијају сваку солидарност с политичким странкама.

Немачка је 2. септембра (по рим,) прославила **десетогодишњицу седанске битке.** Цар је још дан пре у свом прогласу на немачку војску опоменуо војнике, нек остану и у будуће узор од испуњавања свију захтева части и дужности, нек одрже што строжију дисциплину, а никада не малакшу у марљивости, образујући се за рат; онда ће она у будућим тешким невољама бити јак штит домовине. „Норд. Алг. Цјтг.“ сматра славу битке седанске народном свечаношћу, која се мора држати и славити, док Немачка узима чуства свог достојанства и док узасматра највишом чашћу своју независност. Немачка војска, вели, војује за највећа народна добра, те с тога може славити своје победе.

Из прорачунског одбора хрватског сабора.

Прорачунски одбор наставио је 22. авг у 10 сати разправу, и „Обзор“ о њој извештава.

Наместни известилац Мишкатовић чита записник прошле седнице, који се уз исправак дра Шрама и Ив. Бартоловића овјеровљује.

Прелазећ на дневни ред заступник владе Ј. Живковић говори о поглављу II. Бан, те предлаже у име владе да се ставка 3. (уредски писарнички и путни трошкови) са 2000 ф. излучи и пренесе у поглавље III. Тај предлог би прихваћен.

Ставка 4. са 10.000 ф. (Диспозициони фонд) би примљен без дебате. И тим је ово поглавје са споменутом промјеном примљено.

Заступник Бартоловић предлаже к пог. III. (одјел за унутарње послове) да се свотник печита, већ да се одмах пређе на поједине наслове. Тај се предлог прима.

Наслов 1. средишња управа, редовита потреба. У ставку 6. уврштује се оних 2000 фор. горе споменутих. Наслов 2. Грађевни одсек редовита потреба примљен по предлогу владином, к врсти 6. изванредна потреба (1700 фор.) пита више чланова одбора, зашто је професор Керескењи оставио криж. господ. училиште то придјељен грађ. одсеку на службовање? Заступник владе г. Живковић незна прави узрок, али вели да исти господин тамо није могао постати дефинитивним равнатељем из знанствених обзира, пак није хтео нити као професор службовати под новим равнатељем. То је за жалити, али је он ту, неможе се умировити, јербо је премлад а влада ће већ настојати с њим ред учинити, она да га је морала провизорно некамо приделити, док му згодно мјесто нађе.

Бартоловић предлаже, да се позове влада, да корак учини, да се у будућем прорачуну ова ставка небуде налазила. Примљено.

Наслов 3; Рачунарски уред, редовита и изванредна потреба примљен по предлогу владе (39.935 фор. напрам 41.880 лањском, наслов 4. статистични уред примљено по предлогу владином (4500 фор. као лани.)

К наслову 5. земаљ. архива пита заступник Бартоловић, јели влада задовољила саборском закључку од прошле године и пријашњих да се зем. архива уреди и да се жупанијска архива са земаљском споје.

Заступник владе Сиебер одговара, да би за то требала много већа дотација, за простор и за особље.

Врбанић мисли, да би се је и овом дотацијом могло нешто у том погледу учинити, али се није учинило.

Кукуљевић вели, да се тим отезањем велика штета чини земљи и знаности. Могла би се за знаност (повиест) важна писма из жупан. аркива, који пропадају излучити и зем. аркиву предати; али да влада на све позиве и закључке саборске већ више година није ништа учинила, а могла је то учинити без икаква скоро трошка. Кад би се зем. аркив уредио, и многа би наша властела своје обитељ. аркиве предала зем. аркиву. Очекује од владе новога бана, да ће учинити у том погледу нешто одлучно.

Шрам мисли, да се излучење за повиест и знаност важних списа из жупан. аркива неможе тако лако обавити, како Кукуљевић мисли, јер и други можда списи имаду велику важност за странке и њихова прив. права, пак додаје, да ће то свакако велик трошак проузрочити.

Живковић мисли, да су се чланови одбора одаљили од своје задаће, јер то спада на владу. Може се лако наћи 11 чланова саборских, који ће добро промишљен предлог ставити об уређењу зем. аркива, особито да се с обзиром на предстојеће сједињење крајине несмијемо с тим пренаглити, јер ће се тада ваљда жупаније опет узкрисити, макар и у другом облику, пак можда неби згодно било дирати у њихове аркиве.

Бартоловић одвраћа, да је он само питао, зашто влада није задовољила позиву одбора односно сабора, и он опетује тај упит овђе, будућ је влада увјек дужна барем одговорити сабору, зашто није ово или оно извела, или није могла извести?

Заст. владе Ј. Живковић одговара, да влада неће и није дужна на никаков позив одбора или сабора, је ли овај или овај закључак саборски извела, одговарати. То да је категорични одговор владе на упит г. Бартоловића. Влада да је фактор равноправан сабору, сабор да није над владом.

Котур побија назор владина заст. као непарламентаран.

Бартоловић опет брани свој назор, да је свака влада парламентарна дужна и сабору и одбору прорачунскому дати одговор и навести разлоге, зашто није који позив или закључак саборски. једном донешен. извела.

Кукуљевић спомиње, да је бивши бан Мажуранић управ њега позвао, да му изради нацрт о преустројству зем. аркива, да је он то израдио, али да то све спава код владе. Могло се је и за то новаца наћи, кад се може толико хиљада за путне трошкове подређених владиних чиновника наћи. Он пристаје уз предлог Бартоловићев, да се влада опетовано и категорично позове, да чим прије донесе пред сабор предлог о преустројству зем. аркива.

Шрам се враћа на закључак лањскога сабора, који је на предлог прорачунскога одбора прихваћен, који је промишљено стављен био, пак се не

ЛИСТАК.

НЕСУЂЕНИЦА.

(Наставак.)

— Срдител се? — шапне му суседкиња после дуже почивке.

Ја? — упита Бранко расејан. — Не срдим.

— Ако се срдите ја вас молим за опроштење.

Бранко не одговоривши ништа, шчепа је за руку, на коју притиште врео пољубац па јој дуго, дуго гледаше у очи.

Кад се донесе ћевап на сто за којим остарина сећаше, устане парох те ће у лепој, језгровитој беседи да наздрави домаћину и домаћици на усрдном дочеку, благодаривши богу што је благословио обилним родом њихов труд и пожели им и у будуће родну и берићетну годину — на које мушка омладина одпева многаја љета.

Пошто се искуцаше редом и после парохове здравице настане подужа одморка, тргне се Бранко из мислих у којима занет бијаше те уставши пуном чашом у руци стане овако да здрави: Браћо и посестриме! Ово данашње весеље не би било тако потпуно, да нам ону празну половину није испунила најлепша редуша госпођица Зорка својим кусним јелом. Што нам је ручак тако слатко пао, то отуд долази, јер га је она зачинила својим слатким уснама, коштајући дал је добро скувано. Ја, као њој најближи сматрам се дужним вратити јој братинским пољупцем ову нам указану услугу, тим више што и Христос вели: љубите вашега ближњега. Да би дакле овај пољубац био израз што већег поштовања, то предлажем да ја с госпођицом Зорком пијем братинство а ви остали сваки са својом сусеткињом.

Живио! Прима се! — заори се са свих страна.

Предлажетел ви то као омладинац или ти као милосрдни Самарјанин? — упита ће попа заједљиво, намигнувши оком на старце.

— Како год хоћете — одговори Бранко окренувши се у пола — али свакако понајпре као хришћанин, јер држим да један пољубац за рад поштења и то у берби и пред родитељима никако није таки преступ као онај из потаје нарочито кад бројаничари и метанисала — —

— Бранко! окај се тога — зграну се другови на њега па га повуку за капут да се посади на место.

Кад се услед тога породи јачи шапат и мрмљање употреби Бранко прилику па се нежно нагне к Зорци молећи је за сестрински пољубац. Зорка сва зажарена у лицу, стаде да се повлачи у натраг па га отискиваше руком од себе.

— Госпођице Зорка? — узвикне овај зачуђен — један пољубац на поштењу, најсветији и најчистији залог посестримства — и ви ми га одбијате? ви?

— Ја се не љубим с мушкима — одговори ова дурновито ђипивши с места па оде.

Бранко остаде као водом поливен, и ако је на свашта пре приправан бити могао, ал овако што није сневао ни на сну.

Гледајући дуго за њоме, уздане па се мргодаво загледа у земљу.

Овај призор није нико приметио, јер остарина се бавила око себе, смејући се шаљивим приповеткама пароховим а бранкови другови пливаху у срећи, што су тако олако дошли до пољубца својих посестрима, за којиме давно жуђаху. Сви су били сретни, пресретни само је он једини тужан, он једини невесео у сред овог бујног весеља.

Уставши с места као да ће да потражи Зорку, упути се чланом кроз виноград те се чак тамо негде на крају посади на неку суву трешњу, коју је холуј оборио, па се загледа у даљину.

Испод његових ногу пукла је узана долина по сред које бели се утрвен пут засађен уздуж високим јабланима а преко пута на брегу виде се девојке како беру виноград. Песме им се разлежу по читавој околини, препуцавају пушке, у ветрићу се ветрењача ковитла давајући од себе складан одјек и откуцавају звонцад теглећих волова што друмом у сало возе кључ.

Овај му призор јошт већма растужи његово и онако већ тугом обхрвано срце.

По његовој глави врзаху се свакојаке мисли; кривио је сам себе што је и долазио у берву, која му тако загорчи радост; осећао се усамљен, остављен од свију и увређен на правди и то баш од оне, коју он тако жарко поче да љуби. Ово задње највећма га тишташе. Подбочивши главу на обе руке, задуби се у мисли а укочен му поглед уставио се на поточари, са чијега точка падаше у широким млазевима шуштајући поток у долину.

Наједаред осети неки лагани додир на рамену и кад се трже а он опази Зорку ди стоји поред њега.

— Ја сам вас увредила Бранко — прослови ова сетним гласом — молим вас лепо, немојте се срдити.

Бранко ћуташе непрестано гледајући испред себе и неодговори ништа.

Бранко! — продужи Зорка жалостиво — зар сте за цело тако тврдога срца?

Бранко је погледа мргодно па кад опази, да су јој очи пуне суза, а он је узе ћутећки за руке па је привуче к себи да седне поврај њега.

Неко време ћутаху обоје.

— Јелте како је красан овај предео? — рећи ће он непрестано гледајући у даљину.

Јесте красан предео.

— На жалост.

А зашто на жалост? — живо упита Зорка.

— Та — продужи овај горко осменувши са — што је то доказ љубави божије према овом неблагодарном свету који ту љубав није кадар љубављу да враћа, јер му је срце тако хладно, тако себично ох! — —

То рекав пресече је очима па наслони подбрадак на дланове.

Зорка разумевши камо смера хитац, ућути па се заглсда у земљу.

— Јел тако госпођице Зорка?

За бога Бранко! Ви заборављате да сам ја девојка која ако и — —

Шта ако и? —

Зорка ћуташе.

— Јелте душо? шта ако и — упита је овај нежно — ако и љуби, несме то јавно да исповеди и покаже. Јестел то хтели рећи?

Зорка поцрвенивши у лицу стаде да чупка неку увенуту траву па ућути не рекавши ни речи.

— Хајдемо у друштво — рече она па уздане јер ће упасти у очи да нас тамо нема.

Устадоше па пођоше једно за другим бавећи се свако о себи.

Како су тако ишли неко време, наједаред врисне Зорка па застаде у ходу као прикована!

Шта је за бога? — повиче Бранко поплашен па притрчи к њојзи.

Зорка сва дркћући у телу грчевито га спадне за руку па му покаже прстом на змијурину, која се пружила по путањи па се сунча. Змија кад опази ово двоје, да јој се приближују, подиже главу у вис па засикће језиком на њи.

Бранко стаде као скамењен, близина ове девојке, која од страха дрхташе као прут а бледо своје лице загњурила у његове груди — сажалење према слабачком створу, које се тако страшно и од онога поплашити уме, што нам нашкодити није кадро, љубав и помира — све то уједно узковитла чувство у срцу и памет у његовој глави па га за часак занесе.

Прострујен срећом што му тако ненадан

може одбору овому заниекати прерогатива, опетовано ово питање потакнути. Другчије се ипак има узети ствар, кад влада каже, да није могла до сада задовољити овому закључку, а опет друкчије, када влада каже, да одбор неможе и несмије њу позивати, па образложење њезинога досадањега пропуштања и оклиевања. Завршује са предлогом да се одговор владе на знање узме и да се преко тога пређе на дневни ред.

Заступник владе Живковић вели, да владу мора женирати сваке године одговарати на увек једнак позив; зато није он порицао право одбору овде владу позивати на одговор, већ је мислио, да је много сходније у сабору или предлог или интерпелацију донети, пак ће влада одговорити. За сада вели да тај закључак није изводив и да влада није могла ништа учинити.

Врбанић вели, да би се он најволео изтргнути из одбора, пак сасвим пријатељски упитати г. предстојника: што је влада на закључак лањ. сабора учинила, пак би г. предстојник ваљда исто тако пријатељски одговорио, да није ништа учинила, као што с многим саборским закључцима ради. Лањски закључак је имао тај смер, да влада почне нешто радити; а будућ неприобћује никакова ресултата, то мора пристати уз предлог Бартоловићев, да се влада опетовано позове на изведење тота закључка.

Крестић мисли, ако влада није могла извести закључка, да би се тим одговором могли задовољити, јер би била деградација сабора сваке године исто без успеха захтевати; ако ли је могла, онда ју треба свакако на одговорност позвати.

Мишкатовић вели, да треба разликовати: Ако влада једне године неможе закључка извести, мора парламенту разлоге за то навести; али сабор има право сваке године позив или закључак опетовати, ако мисли, да је те године изведив. Прелазећ па меритум, вело, да бан или предстојник унутрашњег одела неможе додуше уређивати архива; али је влада дужна способно особље код архиве наместити, које би по њезину налогу саборске закључке извађати могло и морало.

Шрам мисли, да треба пре свега знати, еда ли је могућније ове године закључак прошле године извести. Он га држи и ове године неизведивим; с тога да није добро лањску погрешку опетовати. Присподобљава поступак у царев. већу односно у одбору прорачунском истога парламента: како је прорач. одбор царев. већа позивљућ се на пријашње закључке опетовано позивао министериум, да предложи парламенту основу новога парб. поступка, но да се влада није могла томе одазвати, пак ипак ради тога није наступила криза у министарству. Аке ми поновимо закључак пријашњега сабора, а влада каже, да га неможе ни ове године извести, како он држи такођер да неможе, то се одбор ставља у опреку с владом, пак закључује, да барем тако категорично неби владу позивали.

Војновић мисли, да би влада морала темељите разлоге навести, зашто досадањих опетованих закључака није извела, јер онако обште изпричање да није могла, може прије изгледати као да неће. Одвраћа владиног заступника, да криво узпоређује владу са сабором, дочим су крупа и сабор равноправни уставни фактори не пак сабор и влада, јер ова је само овршујући орган круне и сабора и потом она мора одговор дати сабору и сабор. одбору за неизведење створених закључака. Пристаје уз предлог Бартоловићев.

Кукуљевић пита: је ли наша земља културна или барбарска? Он мисли, да јо културна. Свака паровија, сваки манастир има свој боље горе уређен аркив, а читава земља га неима. Покрајине заступане у царев. висећу од прве и задње, имаду уређење своје аркиве, из којих учени људи по вољи воде знање о дотичној покрајини. Ми то нисмо до сада на нашу срамоту уредили. Стидимо се ученим странцем показати наш аркив, који је неуређен, а био би један од најбогатији, кад би влада озбиљно то питање схватила и крају привела.

Бартоловић опет предлаже да сабор, послуша владу, да није могла извршити закључка од 1879. позиваље владу, да чим пре поднесе сабору зак. основу о преустројству земаљске архиве.

Шрам вели, да предлог у овој обћенитој форми није сходан, да је неизвестан. Јер се ради о преустројству, не устројству архива: а питање је истом, је ли и устројен. Не можемо дакле овако владу позивати, не дајући јој никаква правца, јер би мислили, да смо тим бог зна што за зем. архиву учинили, а кад тамо у ствари неби смо ништа учинили. Неувиђа дакле, зашто би исту погрешку опетовали.

Живковић жели, да се у будуће слободно влада увек позиваље, зашто који саборски закључак није извршила. Влада ће закључак у новој обћенитој форми прихватити: она ће драге воље на то одговарати. За то да би добро било да будемо и у одбору и у сабору са закључци штедљиви, јер много закључивати а неизвађати некористи ни сабору ни земљи. Треба влади дати одушке. Сада имаде пуно важних питања с обзиром на спојење крајине; за то нема сврхе позивати владу, да поднесе зак. основу о преустројетву архива. Он прихваћа само први део Бартоловићева предлога. Он опетовано моли, нека одбор прихвати предлог, да се позиваље влада, да увек даје рачун о неизведењу саборских закључака.

Котур вели, да мора с предстојником нут. одјела у сукоб доћи. Чему владу новога бапа мешати с великом политиком и с великим задатцима, дочим је питање архиве већ више година на дневном реду, пак у никаквом савезу ни с баном овим ни пријашњим, те се је могло у том погледу већ давно нешто учинити.

Врбанић предлаже: позиваље се кр. зем. влада да сабору предложи потанку обавијест о корацима које је до сада учинила у погледу преустројства зем. архива у погледу, подхране списа некадањих жупанијских архива у архиви земаљској.

Мишкатовић пристаје уз овај предлог.

Живковић се боји, да неће битм из овога ништа, јер бан у обште неће па управу без велике нужде ништа више трошити него ли је пре трошено; но ипак неби се противио оваком позиву.

Код гласања би предлог Врбанићев примљен.

Живковић жели, да се ради уштеде времена код ових наслова, за које морају присутни владини чиновници извештаја давати узму у напред они наслови код којих је њихова присутност необходно потребита, пак да се онда поврати на оне, који се могу без њих разправљати; иначе да морају овдје заман седити дочим њихова служба трпи. Примљено.

У $12^3/_4$ закључи председник седницу сазвав сљедећу за 4 септ. 10 сати пре подне.

Разговор с кнезом Сапјехом.

Дописник „Беч. оп. нов." имао је у Премислу разговор са чланом аустријске господске куће, кнезом Адамом Сапјехом. Разговор се већином врзао око тога, какав је утисак учинио царев пут по Галицији и у главном овако је текао.

Кнез Сапјеха рече, како је врло задовољан, што је монарху спремљен онако велелепан и величанствен дочек. Из самих монархових уста чуо је, рече, у приватну разговору, како се монарх похвално и задовољно изражава о дочеку.

Дописник запита, не ће ли пољски народни заступници у идућој парламенатској сесији из царева пута изводити за се извесне закључке и не ће ли сад, по што су им се скоро све политичке жеље и наде испуниле, изменити свој положај према уставоверној странци. Сапјеха одговори, да по његовом субјективном уверењу то не ће бити. Пољаци ће, рече, и од сад потпомагати тафеово министарство и одржати савез с Чесима. Пољаци могу само тако сву тековину сачувати, ако се буду трудили, да и други народи исто то стеку. Пољаци су од пре тако стојали према уставоверној странци, да он није све одобравао. Но уставоверци су под Ауерспергом раздражиле Пољаке, тако да су се ови од њих одвојили. Што се тиче тафеова министарства, Сапјеха мисли, да оно не ће моћи на век остати тако, како је сад. Оно ће се на послетку и пак морати саставити од умерених живаља свију парламентарних странака, а екстремни морати остати на страни. Он сам није федералист, него автономист, јер он се мора свагда запитати, камо би Аустрија дошла, кад би се све жеље федералиста испуниле. Пре свега је нужно, одржати државу.

На примедбу, да је и цар у одговору па поздрав Вођицкога нагласио срећу државе, рече кнез, да озбиљни галички кругови немају другог начела. Али народностима мора се дати потпуна равноправност. „Ја сам, рече, једном у господском дому рекао, да би волео личну деспотију, него ли деспотију странака".

Дописник примети, да су Чеси Пољаке у последњем царевинском већу злоупотребљавали у своју корист и да су се Пољаци врло слабо истицали, — а кнез му одговори, да су Пољаци морали Чесима помоћи, да дођу до својих права. Сапјеха мисли, да у Аустрији само онда може бити федерелисма, ако би га у Немачкој било.

Разговор се за тим окрене на спољашња питања. На примедбу, да је царев пут у извесним круговима конгреске Пољске пробудио извесне наде, рече Сапјеха, да су то празни снови. Ни с које стране није ништа речено, што би Пољацима у Русији дало оправдане наде, да царев пут има каква год уплива на њихову судбину. Цареве су изјаве биле на то срачунене, да разбију које каке илузије, што се врте по главама које каких вратоглаваца. Значајно је пак, рече, да цар ни једном јавном приликом није пољски говорио, ма да се зна, да он говори пољски. Но у том погледу Сапјеси изгледа врло значајно, што је монарх говорио о племству земље Галиције.

Вративши се на значај царева пута по унутрашња државна питања, Сапјеха мисли, да то нема никака друга значаја, него да цар путује по једној провинцији своје државе.

Још једном, а при растанку запитан, како ће се Пољаци у будуће према уставоверној странци владати, одговори Сапјеха: Кад су Чеси ушли у царевинско веће, он би био гласао за то, да Пољаци буду посредници међу Чесима и Немцима, по сада Пољаци морају с Чесима држати.

С тим се сврши разговор.

ДОПИСИ.

Н. **У Вел. Кикинди** 22. августа. (Свршетак.) Овај је интермецо узрујао и огорчио све присутне бираче а изборна комисија одговори да се у избор нема политична власт мешати да су они конзисторијални изасланици против неумесног и незаконитог мешања политичне власти протестују и да се поред законом ујемчене црквено школске аутономије немају избори никојој политичној власти пријављивати. Усљед мушког и сваке похвале достојног законог понашања конзисторијални изасланика повуче се п. подсолгабиров са повереником сигурности из дворане изјавив да је дошла тужба од привременог одбора да окружни прота и конзисторијални изасланици нису привремени одбор ни позвали — г. одборници најзад не захтеваше друго шта од политичне власти до да конзисторијалне изасланике, проту и бираче употребом силе растера и да њима све списе изда. —

Такву су тужбу поднели поджупану, великом жупану и самом министарству а од поджупана је овдашњи солгабироват по изјави својој добио браојавни упутак да горњи корак учини. —

Тужба коју су солгабировату у горњем смислу предали приключена је у оверовљеном препису изборним списима а тако исто и закључак привременог одбора, који горе споменусмо; исти су они сами изасланицима прислали.

Ради отклоненја сваког кривог тумачења ваља нам нагласити да привременом одбору ни на који начин не припада руковођење избора, јер по решкрипту то само председнику и одбору законите скупштине припада а никако таквом одбору, каквог решкрипат не познаје и који је са прекршењем закона постао: те с тога је конзисторија и поверила руковођење избора својим изасланицима. —

Што се тиче мешања политичне власти ваља исте да знају да је црквено школска аутономија 9. зак. чл. из године 1868 ујемчена и да постоји решкрипат, те да по томе једно на основу закона постојеће аутономно тело односно органи у једној уставној држави нису дужни свој надлежан рад ником унапред пријављивати а најмање су дужне то чинити наше црквено школске власти политичној власти, нити имају политичне власти у аутономни надлежан посао исти мешати се. —

Г. солгабиров је само то право имао да учини наредбе да се ред одржи, ако би такве мере нужне биле, али закониту радњу једног аутономног органа прекидати и у исту се мешати нема отњуд права. —

Наша господа одбораши елем кад им први маневар не пође за руком односно када исти конзисторијални изасланици својом енергијом и достојанственим понашањем осујетише, прибегоше политичној власти и искаше да се ова у избор умеша да изборну комисију, изасланике своје претпостављене власти растерају, те да се и надаље неваконитост и неред одржи, — они моле политичну власт да нашу аутономију газе, коју ваља сви скупа као зеницу ока да чувамо.

Три свештеника одбораша Коста Рајковић, Јован Удицки и Петар Поповић, протин капелан и учитељ Сима Ајваз они се противе својој претпостављеној власти, противе се свом дијецезану и наређењу саборског одбора, — ето то су нове теорије поштовања претпостављене власти, то је благослов парохијана од своји свећеника, којима је прва и најсветија дужност аутономију бранити, народ свој поуком и примерним предњачењем у поштовању законог реда унапредити и исти на ону ставу извести, којим ће до благостања и бољитка доспети.

Заиста такова дрскост и упорност је „unicum" у нашој православној цркви, од када црквено-школску аутономију добисмо и ми се надамо од славне конзисторије и од преузвишеног нашег епископа да ће знати и хтети горњој господи шалу им достојно одшалити и против исти у смислу закона поступити, јер би у супротном случају највећа слабост била, када би се указана дрскост и упорност равнодушно гледала. —

Такове људе протежира министар, а шта би било да смо ми тако поступали — тешко да неби било и са државним тужиоцем посла али наравно ми под други појам долазимо а горња господа под други. —

Црквено-школска општина је по свршеном избору скупштинара 20. августа конштитујисана и за председника је изабран др. Влајко Мајински, за подпредседника др. Ранко Бранић а за перовођу Пика Николић а у оба одбора ушли су такови људи, који су кадри свом тешком и огромном задатку одговорити и ми се тврдо надамо да ће ново конштитујисана општина сву своју снагу уложити, како ће у овом критичном положају, на пољу црквено-народног живота ове општине благостање и редовне отношаје у истој успоставити а при том порадити како ће све невгоде и тешкоће отклонити, те да једном и в. кикиндска црквено-школска општина оно место, које јој у животу и на пољу наше црквено школске аутономије припада, заузме и да позиву свом достојно и савестно одговори. —

При крају ваља нам још споменути да су јуче одбораши позвали пречастног проту г. Павла Влаховића као председника привременог одбора, који већ више не постоји, да за недељу одборску седницу закаже — елем браћа и на даље одборишу. —

Што се тиче имаовног стања црквено-школске општине то ћемо доцније док се отношаји расчисте коју опширније прозборити. —

Пре но што завршимо морамо овде јавно конзисторијалним изасланицима г. Пери Ивковићу и др. Светозару Димитријевићу, који су својом енергијом, својим достојанственим понашањем и употребом законити сретстава, све паклене маневре наши одбораша отклонили и конституисање општине обавили, наше поштовање и наше признање изјавити и ускликнути: Живили нам такви изасланици. —

Из Вочина. Овђе је 22. 23. и 24. јула одржавана учитељска скупштина поджупаније вировитичке. На истој чуло се је и видло таквих ствари, које су обштег интереса, зато ћемо их, ако нам дозволите, на јавност да изнесемо.

У уторак до полдан одржаван је испит у овдашњој комуналној школи пред грађани и цијелом скупштином. Испиту и напредку немамо ништа приговорити; ал смо нешто опазили, што ни најмање оправдано неизгледа.

У школи наиме опазисмо око $^3/_4$ деце православне а $^1/_4$ деце римокатоличке вјере. Учитељ римокатолик има 600 фор. а православни 360 п. плаће; а к тому је подучитељ. Огромна већина деградована је дакле класификацијом на мањину и осуђена, да плаћа или да припомогне платити католика учитеља.

Неки кажу, да су код високе владе молили, да се већина у обзир узме (дашто, то је било после боја) и да је високоиста одговорила: да премјештању учитеља у закону мјеста нема, те да ће се обзир узети на њихову праведну молбу дочим се мјесто учитеља католика упразни.

То је лепо и право; ал би још правије било, кад се већ учињена погрешка иначе исправити неда, да се и учитељу, Србину једнака плаћа допита, јер бог зна, кад ће учитељ католик; своје место напустити; а није му ни сила своје мјесто оставити.

Онда би тек било у реду, да православни и католици једнаку школарину плаћају, а иначе не. У садањем стању морали би православни 360 ф. а католици 600 фор. плаћати.

Кад би католички учитељ преселио или се умировио, одредила би се његову насљеднику подучитељска плаћа (360), а православном остала би на 600 фор. Толико о том.

Од расправе бити ће најважнији један закључак на питање: „Како да школа клетву искорени" који гласи:

случај поврати милу, притиштеон у раздраганости својој давојче себи на груди а на уста сипаше јој читаву кишу ватрених полубаца.

— Душо моја лепа! Видиш змија је Адаму рај одузела а гле мени га она поврати натраг — рече Бранко па је страсно стиште, себи на прси. — Небој се тиче моје мало. Та да све паклене змије и хаждаје разјапе чељусти, твој би драган јурнуо међу њи а да не би стао петом на главу овој шпрљуши која ни отровна није.

То рече па пође да погази змију но ова за времена умаче и завуче се у рупу.

Зорка кад види да више опасности нема, узме свога драгог под руку па се упути весело у друштво, али се час по час обазираше, дал не јури змија за њом.

Испред виноградске кућице подигао се читав жагор; омладина се окупила око кола на којима седи стар, подебео човек, црвена носа а поред њега лепа млада женица. Дошљака поздрављају са свих страна, пружају му пуне чаше као добродошлицу, једни прте столицу да се гости сиђу доле, други прихватају госпу пружајући јој обе руке само да је се дотакну, само да додирну струк који је витак као ружмарин.

— Живио господин Штромаузер — **Strom aufseher** — и Штромаузерка! — повиче Миша па опали из двоцевке.

— Живио! — Заори се из омладинских грла.

Штромаузер је стари пријатељ домаћинов, с којим је он још у младости служио код Граничара, пријатељ са којим дели добро и зло и без којега неможе бити а да непреполови комабић хлеба ил не подели чашу вина коју му је бог дао. Тако исто и овај с њим.

Гости се још с кола извињаваху да немогоше раније доћи због неког званичног посла, па пошто се сиђу доле, старац се посади за стол мед остарину а госпођа Фаника одбије се међу девојке и младиће.

— Дакле сад се тек долази? -- рећи ће Дамјан прекорно узевши младу госпу под руку — ја већ избечио очи гледајући: хоћетел се помолити од куд ал бадава од ваших кола ни трага ни гласа.

— Ваљда нисте од тешке жуље за мном могли ни да ручате? — Приметиће ова враголанка.

— Наравно да нисам.

О сирома тако ме га је жао, ди остаде човек гладан мене ради.

— Госпођо Фаника, да знате како сте чаробни како сте бајни кад се тако шалите ви — ви — —

Ви — ви мора да сте попили коју чашу вина више кад тако горопадно почињете да удварате — рече ова па се гласно насмеје.

— Шта—а? дакле ви мислите да ја тек онда имадем храбрости да кажем оно што ми је на срцу кад се мало поднапијем? Варате се госпођо Фаника, јер ја нисам кукавица, ја ћу вам у свако доба у очи казати да млого више у самоћи трпим и патим вас ради, — него што ви —

— Јестел чули господине Дамјане — рећи ће она свечано — ја вас и сувише поштујем а да би и могла помислити, да ће те ви самном терати лакрдију —

— Ја лакрдију? — повиче овај упаднувши јој живо у реч — Тако ми онога сунца на небу!

— Немојте тако викати, — рече ова осврћајући се — може ко чути па ће мислити: бог зна шта је у ствари.

А као зашто да ја проводим шалу с вами? — упита је тише ал ипак узбуђено — зар то неби било највеће грубијанство од мене шалити се с оним кога ја обожавам?

(Наставиће се.)

„Вјероуком се изкорјењује клетва а она је занемарена, мора са дакле помладити.“

Истина, чиста вјера изкорјењује свако злодјејство па и клетву, пак је ипак вјероука, особито наша, одкад су школе покомунаљене, скров запуштена, особито тамо, гђе учитељ за њу немари, ил је католик; јер наши свештеници никада катихизирати недоћу. Дјеца неуче прадједовске вјере; а помјешана су с дијецом разних конфесија, те се приучавају вјерском индиферентизму, непобожности; а најпосле и багателизовању вјере.

Доба би било, да се наше иначе поштовано свештенство на тај истинити аргуменат осврне, да се остави већ многогодишње пасивности према школи; јер пасивност, неће комунализма укинути, већ ће шкодити својој вјери и народности.

Духовни пастири морају своје стадо припитомити, ако хоће да им не подивја; а припитомљење се најлакше у младости постиважа.

Прошле сте године извјештени, како су Срби учитељи у Варовитици ради своје народности напастовани и како су неправедним укорима кажњени који су — узгред речено — од подж. школског одбора потврђени само да авторитет казниоца нестрада. Овђе се обазирало на авторитет личности; а не закона. Ове године пак јављамо вам, да против србском имену, које је случајно и у дворани спомињан, нико ништа рекао није. Ваљда ће Хрвати ипак допустити, да се свако, ко хоће, Србином звати може.

Преска парница „Слободе.“

У Загребу је 4. септ. п. р. обављена парница против бившег одговорног уредника хрватског политичног листа „Слободе“, Гавре Гринхута. У судници је председавао Кавић, судије било је троје а поротника дванаест; државни тужилац био је Зузунић а оптуженог су бранили адвокати Давид Старчевић и Ткалчић. — Гринхут је оптужен са чланка „Гледстон и Аустрија“, који је изишао у 39. бр. „Слободе“ и који у себи садржава повреду Његовог Величанства и са чланка „Балкан народа,“ који је изишао у 54. бр. и који садржава нарушење јавног мира. Оптужени иориче, да је он сам писао те чланке али допушта, да их је примио од њему добро познатог писца, ког пак неће да именује. Кад је обављено испитивање, кад је Зузулић предлагао да се оптужени осуди, кад је адвокат бранио свог клијента и председник најзад ресумирао ток, повукли се поротници у другу собу. Њихов старешина, сенатор Демелић, изјавио је после по часног саветовања њихово решење. Поротници су порекли сва питања и то, што се тиче повреде Његовог величанства, једногласно, а друго питање са 11 против 1. Оптужени је тиме ослобођен.

Нови Сад 26. августа. Босанска „земаљска влада“ издала је наредбу од 20. авг. п. р. у којој налаже да се даће од раје спајијама купе по уредби Саферовој од г. 1276. (по турском) и да власти особито кметове (т. ј. рају) обавести: да окупација ти земаља њи од примљени (?!) и од векова постојећи дужности није решила. Од кад и како те дужности постоје, то је познато. А где је и само оно, што је обећавао гр. Андраши који је сам означио „аграрне“ одношаје за извор незадовољству и немирима? И с таком уредбом излази „босанска влада“ на видик данас, кад се ради о реформама у Турској, Арменији?

— Заузимањем г. Аркадија Варађанина и неколицине родољуба уписали су се за чланове „Матице српске“ ови родољуби из Вел. Кикинде: Ђорђе пл. Зако председник кр. судбеног стола; Васа Радовић економ; Младен Трифунац адвокат; Миша Косић нар. учитељ; др. Миливој Топонарскм адвокат; Живојко Бајић трговац; Панта Манојловић трговац; Паја Жупански адвокат; Марко Богдан трговац; др. Влајко Мајински адвокат; Миша Јанковић књиговођа; Пера Прекајски трговац; Мита Пачу апотекар; др. Стеван Удицки адвокат; Тапасија Маринковић занатлија; Јован Радак књижар; Риста Веселинов судски чиновник; Паја Павловић адвокат: Арон Удицки економ; Ђура Средојев земљоделац; Лаза Будишин земљоделац; Ђорђе Влаховић парох. — Из В. Кикинде има до сад свега 33 члана матичина. Надамо се овако лепом одзиву и из Вршца, Сомбора, В. Бечкерека, Панчева, Вуковара, Земуна, Осека, Карловаца, Руме, Ирига, Митровице, Ст. Бечеја, Сентомаша и осталих српских вароши и места.

НОВИЈЕ.

— „П. Л.“ јављају из Котора, да су Арбанаси у два маха хтели да Ољцињ запале, али су им свагда турске власти стале на пут. Риза паша јавио ољцињском мецлису, да ће се њихова варош 31. августа Црној Гори предати.

— Под Гравосу добродиле 24. авг. две енглеске оклопнице и на њима подадмирао Сејмур.

— „Аж. Ава“ дознаје из Дубровника, да је талијанска швадра, у којој имају 2 фрегате и један авиво-бродић, добродила тамо под варош. Како приспеју француски и немачки бродови, држаће се ратно веће под председништвом енглеског подадмирала Сејмура и већати о операцији на арбанској обали. Руски адмирао Кремер отишао на Цетиње.

— Адмирао Сахини добиће заповедништво над грчком флотом. За војску узимају из све земље Грчке коње и мазге.

Уредништву су приослане ове **нове књиге**:

— **Кин-Фо**. Његово страдање и лутање по Кини. Приповетка Жила Верна. С пет слика. Превод с француског. Издање књижаре Велим. Валожића. У Београду у државној штампарији. 1880. На 16-ини 176 стр. Цена 60 новч.

— **Песме** самоуког песника, ратара карловачког Петра Ђурића-Лепавића. У Новоме Саду. Српска народна задружна штампарија. 1880. Издање књижара браће М. Поповића. На 8-ини 48 стр. Цена 20 новч.

Разне белешке.

(Напредак у Бугарској.) Нема две године како је постала кнежевина Бугарска, како се ослободио тај братински нам народ турскога јарма. А већ сад, напредује он тако, да ће у кратко време надокнадити све, што му се до сад није дало да има. Особито много се ради на просветном пољу. Народ сам, заступан у својем сабору, заузимље се брижљиво за то. Тај сабор дозволио је министарству просвете већу суму него је оно тражило. За просвету само има се потрошити преко 1 милион динара. Професори много су боље плаћени, него остали чиновници. Гради се зграда гимназијска у Софији, исто тако и за женско учитељиште у том месту. Преуређује мушко учитељиште у Цариброду, а устројава се ново у Силистрији. За народну библиотеку дозволио је сабор 30.000 динара. За потпору сиромашним народним школама, које морају општине саме издржавати, дозвољено је 390.000 динара.

(Споменик погинулим у Србији Русима.) Читамо у једном руском листу, како је ђенерао Черњајев наумио, да подигне у Србији споменик оним руским добровољцима, који су се уза браћу своју Србе храбро борили против Турака у потоњем српско-турском рату. Сам Черњајев израдио је нацрт том споменику, који ће имати облик пирамиде постављене на постоље од гранита На четири стране од пирамиде биће четир плоче с натписима. На једној плочи стојаће овај натпис: „За спомен погинулим у бој добровољцима руским, који су г. 1876. притекли у помоћ Србима у неравној борби њиховој против турске империје“. С друге стране од пирамиде стојаће на плочи овај текст из јеванђеља: Нема веће љубави од оне, кад ко положи душу своју за брата својега“. Споменик ће се подићи у околини Алексинца, на гори Рајевици, где су се у августу месецу 1876 били жестоки бојеви, у којима је највише Руса погинуло. Он ће се видети на далеко са свих страна, а поставиће се на своје место у месецу септембру о. г.

(Туркиња у аустријском затвору.) Ових дана одведена је Туркиња Фалија Делић из Мостара у Загреб, да тамо издржи петогодишњу тамницу због убиства детета. Она је кћи једнога хоџе, има јој 20 година и пријатног је изгледа.

(Политички кабинет у Бугарској.) Бугарски кнез Александар претворио је своју канцеларију у политички кабинет, у којем је за начеоника поставио свога дојакошњег првог секретара К. Стоилова, а за секретара Спаса Константиновића.

(„Славјанска беседа“ у Софији.) У Софији саставили су Словени који тамо живе (Бугари, Чеси, Срби, Хрвати и Пољаци) друштво, које се зове „Славјанска беседа.“ Циљ је: да се ближе упознају и да истисну разлике, које их деле. Друштво има 120 чланова. Сваки плаћа месечно по три франка. У потоњој седници један од чланова, Далматинац Марин Ивановић, у подужој живој беседи предложио је, да чланови уче руски, но предлог му је одбијен, јер нема довољно руских учитеља.

(Нови бугарски листови.) Од почетка јула ове године почели су да излазе у Варни ови бугарски листови: „Варненски Весник“ политички лист, три пута недељно, и „Наставник за учитељи и родитељи“, лист педагогијски, недељно један пут на 16 страна. У Софији почела је да излази: „Българска Илюстрація.“

(Санитетски савет у Источној Румелији), који се по новој уредби за службу здравствену у тој земљи састоји из једнога председника, два доктора медицине, једног ветеринара (марвеног лекара) и једног хемичира, већ је састављен и почео је вршити своје послове.

(Статистично одељење) заведено је у Бугарској у министарству финансије и за начелника тог одељена именован је Никола Ганчов, а за привремене чиновнике Јерамов и Царсузов.

(Американански зубни лекари.) У Америци има 12.000 зубних лекара, а потроши се тамо преко године за испуњавање зуба чиста злата у вредности од 500 000 талира. Неки доколичар хватао је рачун, па је нашао, да ће у Америци кров 300 година у мртвацима, који су за живота своје болесне зубе испуњавали златом, бити закопана у земљу злата у вредности од 150 милијуна талира. У Америци се сваке године фабрикује 3 милијуна вештачких зубова.

ПОЗИВ
у седницу књижевног одељења „Матице Српске“

Према уставу друштвеном позивају се сви чланови књижевног одељења „Матице српске“ да изволе доћи у седнице, које ће се држати 1. (13.) септембра о. г. и одмах други дан после свршене главне скупштине матичине.

Од књижевнога одбора „Матице српске“ у Новоме Саду 22. августа (3. септ.) 1880.

М. Димитријевић с. р.
подпредседник књижевног одељења „Матице српске“.

Јављам свима сродницима, пријатељима и знанцима, да ћу своме незаборављеном мужу

Јовану Г. Адамовићу

трговцу новосадском

давати шестонедељни парастос у суботу 30. августа у 10 сахати пре подне у саборној цркви.

Софија удова **Адамовић**.

Ред пловидбе
путничких пароброда од 21. априла почињући, до даље наредбе.

од **Новог Сада** у **ЗЕМУН**: сваки дан изузимајући уторник, у ½5 сата по подне.

од **Новог Сада** у **ТИТЕЛ** средом и недељом у ½5 сати по подне.

од **Новог Сада** у **ОРШАВУ-ГАЛАЦ** и **РУШЧУК-КОСТОЛИ**: понедељником, четвртком, и суботом у ½5 сати по подне.

од **Новог Сада** у **ПЕШТУ**: сваки дан изузимајући петак у ½11 сати пре подне.

Отправништво.

Курс бечке берзе 26. авг. (7. септ.)

5% металина	73.—
5% народног зајма	74.—
Аустријска златна рента	89.—
Угарска златна рента	110.65
Државни зајам од 1860.	131.—
Акције банчине	835.—
Кредитне акције	292.40
Лондон	118.—
Угарске разтеретнице	95.—
Темишварске разтеретнице	94.¼
Ердељске разтерентицэ	94.¾
Сребро	—.—
Ц. кр. дукати	5.60
Наполеондори	9.86
Немачке марке	57.85

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

Управа манастира Јаска жели дати покрити кров над ћелијским зданњем истог манастира. Предрачун за поправку ову састављени изнаша: 1) за рајнице 1413 ф. 72 нов. 2) за по дупле даске 144 ф. 3) за ексере 75 ф. 4) за чамцеве 18 ф. 5) за тер 180 ф 6) за мазање крова и четке 20 ф. 7) за откриће и покриће крова и сваки низгредни рад 756 ф. Укуно 2606 фор. 72 нов.

Ко би поправку ову зарад изведења преузети желео нека изволи управи истог манастира најдуже до 12 септ. 1880 поднети писмени оферт снабдевени са 10 проц. пишманлука.

Покривање крова издаће се оном који најјефтинију понуду учини и обвеже се ове јесени што скорије поправку ову зготовити.

У Ман. Јаску 5. септ. 1880.

Управа ман. Јаска
Амфијохије Еремић
1—3 администратор.

СТЕЧАЈ.

На место поднатароша у општини Ст. Врбашкој овим се стечај отвара са годишњом платом од 400 ф. а. вр.

Конкуренти нека своје молбенице по законском чл. XVIII од године 1871. — и у сумњу закључка окружног одбора од 17. децембра 1878. Бр. 755. оправе, и до 4. октобра 1880 (по рим. кал.) као дана избора ове општине да поднесу.

Конкуренти су дужни осим законитог мађарског још и српског и немачког језика у речи и у писму подпуно у власти имати.

У Ст. Врбасу 29. августа 1880.

МОКРИ ВИКТОР, бележник. — Ф. КРИШПЕНЦ, судац. 3—3

ОГЛАС.

По овлашћењу суда вароши Београда од 9. Авг. тек. год. Бр. 9371 продаваћемо сву покретност налазећу се у Сремским Карловцима — масе пок. Др. Максима Николића санитетског мајора из Београда, и то:

у петак 29. Августа род виноградски,

у суботу 30. августа разно покућанство,

у недељу 31. Августа вино (с бурадима), кога има 400 до 500 акова врло доброг квалитета.

У Београду 18. Августа 1880 г.

3—3 **Тутори масе.**

Мануфактурна трговина
САВЕ ТУБИЋА
у Шиду
потребује два млађа помоћника. 3—3

У Панчеву и околини, коме треба топчидерска камена сваке врсте, нека се обрати В. А. Пајовићу у Београду. 3—3

СРПСКА КЊИЖАРА У ВРШЦУ.

Част нам је српском штованом општинству јавити, да смо под доњим насловом овде СРПСКУ КЊИЖАРУ отворили, те смо слободни позвати свакога, коме је ма што од ове струке потребно, да се својим налозима са поуздањем на нас обраћа, а наша ће стална брига бити, да своје поручиоце уз **најпробитачније услове, тачном, брзом и солидном** послугом задовољавамо. Нарочито се надамо наловима од стране п. н. црквено-школских и политичних општина и осталих корпорација, а особито истих у овоме месту и његовој околици, као што очекујемо и измољавамо својску помоћ од п. н. гг. учитеља.

Сваки ма и најмањи налог уважићемо, па односио се он на **књиге, листове, тискарије, учила, музикалије, артије, реквизите итд.** које су већ на сложишту, или на оне, које су у других наших или и страних оваких радња — све ће то нашу бригу и труд подстакнути, да се сваком позиву достојно одзовемо и покажемо се вредни обављачи ове обртне струке у машини народној и друштвепој.

Вршац, 15. августа 1880.

2— **Књижара С. Марковића.**

За зиму.

ВИЉЕМОВ
антиартритички-антиреуматички
крв чистећи чај,
од
ФРАЊЕ ВИЉЕЛМА
апотекара у Neunkirchen (у Доњој Аустрији)

против костобоље, реуматизма, тако звани Kinderfüsse, застарели упорни болести, често загнојавајућих се рана, кожних болести и спољни уда, чирова на телу или лицу, зверенца, сифилистичног отока, отока цигерице и слезине, као код хемороидални стања, жутице, жестоки удни болова, болове зглавкова и мишица, тиштење желудца, потешкоће ветрова, тврде столице, потешкоћа при мокрењу, полуција, мушке слабости, тока код женских, шкрофулозни болести, оток жљезда и разни други болести, употребљаван је са најбољим успехом, што се са хиљаду сведочби доказати може. Сведочбе на захтев бадава.

Омотци су у 8 оброка подељени по 1 фор. за биљег и опрему 10 н.

Сваки нека се чува од куповања потворина, те нека пази на познати у многим државама законом заједмчени мој биљег.

Добија се у Н. Саду код г. Љубе Стефановића.

За јесен. — За лето.

За пролеће.

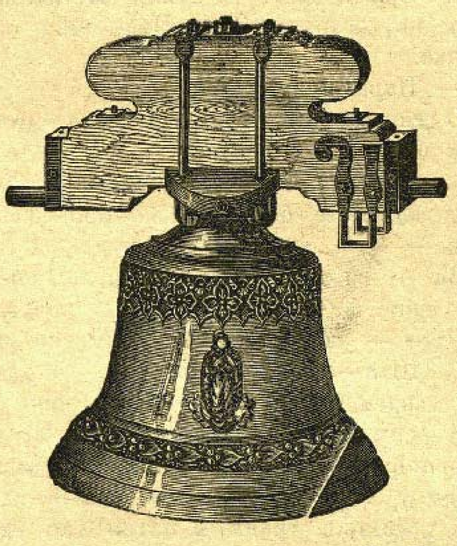

ЗВОНА

по новој и старој системи са гвозденим и дрвеним крунама, хармонично удешена од најфинијег метала, са најчистијом израдом, израђује ливница Ђорђа Бота синова, са гаранцијом од 5 до 10 година.

Стара прспута звона прима гореречена фирма у промену за нова, са врло малом доплатом. Такођер дајемо до знања оним честним општинама, које би раде нова звона лити дати, или стара звона у промену за нова, а нису у стању одма исплатити, примамо се израдити истим општинама на исплату. На захтевање шаљемо ливане мустре звона како са гвозденим, тако са дрвеним крунама.

8—10 **ЂОРЂА БОТА СИНОВИ**
звоноливци у Вршцу.

Одговорни уредник др. Милан Ђорђевић.

Српска народна задружна штампарија.